מתווה לוין-סער: הצעה לאופוזיציה להצטרף לפירוק הדמוקרטיה

מאז הקמת ממשלת ישראל ה-37 בסוף 2022, מדינת ישראל נתונה במהפכה משטרית. בהנהגת ראש הממשלה נתניהו, הממשלה מכינה את התשתית למעבר למשטר דיקטטורי מלא. בין היתר, כוללת תשתית זו שורה ארוכה של הצעות חוק הפוגעות בדמוקרטיה, בזכויות האדם ובשוויון, אשר ממתינות לרגע שבו ראש הממשלה נתניהו יחליט להשלים את חקיקתן בכנסת שנשלטת על ידו. ביחס לחלק מהצעות החוק הללו, החלטה כזו משמעה מעבר למשטר סמכותני. בינתיים, הצעות החוק הממתינות לבוא יומן, וכן מהלכים נוספים שמבצעת ממשלה זו כדוגמת מינויים בלתי-מקצועיים, פגיעה בשירות הציבורי והשתלטות על המשטרה, הנצחת המלחמה ועוד, מעצבים את התודעה ומרגילים את הציבור לחיים תחת משטר דיקטטורי.

מתווה לוין-סער פורסם כנוסח להצעת חוק לשינוי חוק יסוד השפיטה וחוק בתי המשפט, לקראת התחדשות הדיונים בעניינו בוועדת חוקה ביום 21.1.25.[1] מדובר במיחזור של הצעות חוק אנטי-דמוקרטיות, שקודמו בתחילת שנת 2023 אך נבלמו בזכות מחאה חסרת תקדים של הציבור, שהבין שההצעות יפגעו אנושות ביסודות המשטר הדמוקרטי במדינת ישראל. כפי שיוסבר להלן, החידוש העיקרי של "מתווה" זה לעומת ההצעות הקודמות, הינו בכך שהפעם גם מוצע לאופוזיציה להצטרף לפירוק הדמוקרטיה ולכאורה "להרוויח" מהמעבר למשטר סמכותני:

- **הממשלה מציעה לאופוזיציה להשתתף איתה בפוליטיזציה ובהחלשה של מערכת המשפט, במקום שהוועדה לבחירת שופטים תעבור לשליטתה המלאה של הממשלה בהתאם להצעת החוק שקידמה הממשלה בנושא בתחילת 2023:[2]**

  - במתווה מוצע לצמצם את הדרג המקצועי ולהעביר את הוועדה לשליטת גורמים פוליטיים. במקום נציגי לשכת עורכי הדין יכהנו בוועדה שני עורכי דין, אחד לפי בחירת הקואליציה והשני לפי בחירת האופוזיציה. בנוסף, מוצע שיידרש רוב של חמישה מקרב חברי הוועדה לבחירה בכלל הערכאות, כולל לפחות חבר קואליציה אחד וחבר אופוזיציה אחד.

  - ככל שלא יהיו הסכמות על מינויים לעליון, במקרה בו ישנם שני תקנים פנויים וחלפה שנה ללא מינוי, מוצע שנציגי הקואליציה/האופוזיציה יציגו מכל צד שלושה מועמדים - מהם יבחר הצד השני מועמד אחד.

[1] נוסח מוצע לדיון בוועדת החוקה ביום 21.1.2025 – הצעת חוק-יסוד: השפיטה (תיקון מס' 3) והצעת חוק בתי המשפט (תיקון מס' 101), התשפ"ג-2023.
[2] הצעת חוק-יסוד: השפיטה (תיקון מס' 3) (חיזוק הפרדת הרשויות), מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

- הפוליטיזציה של הוועדה תביא למינוי שופטים על בסיס זיהויים הפוליטי במקום כישוריהם וניסיונם המקצועי, תפגע אנושות באמון הציבור במערכת המשפט וכך תוביל להיחלשות מעמדה. למשל, לא יהיה אמון ציבורי בשופט שמונה מטעם הקואליציה וידון בהליכים משפטיים נגד הממשלה, ומנגד, לא יהיה אמון ציבורי בשופט שמונה מטעם האופוזיציה ויבקר בפסק דינו את החלטות והתנהלות הממשלה. הבעיה לא תהיה רק בהליכים משפטיים שהממשלה ורשויותיה צד בהם – אזרח פשוט, שיגלה שידון בתיק שלו שופט שמונה על ידי פוליטיקאים, עלול לחשוש שלא יקבל משפט צדק מאחר שהשופט ישקול גם את דעותיו הפוליטיות או פעילותו הפוליטית של אותו האזרח.

- **הממשלה מציעה לאופוזיציה למנות "שופטים פרסונליים" ולהצטרף לחגיגת השחיתות הציבורית, במקום להגן על שלטון החוק ועל הזכות להליך משפטי הוגן וללא משוא פנים.** המתווה מציג לשווא את מינוי השופטים על ידי פוליטיקאים כפתרון למחלוקת עניינית על שמרנות ואקטיביזם. בפועל, המתווה יאפשר לקואליציה ולאופוזיציה למנות שופטים שיתחייבו מראש או שתהיה ידועה מראש עמדתם בסוגיות הרלוונטיות לאינטרסים הכלכליים והאישיים של הפוליטיקאים והמפלגות. למשל, שופטים שימונו על ידי פוליטיקאים, לא צפוי שימנעו מינויים פוליטיים מטעמם גם של שומרי סף אחרים ובשירות המדינה, או שיעמדו על ניהול תקין ושוויוני של תקציב ומשאבי המדינה; כך גם, יהיה ניתן למנות שופטים שצפוי מראש שיכריעו באופן מקל בהליכים פליליים ואזרחיים ספציפיים שמתנהלים נגד פוליטיקאים מהמפלגות שמינו אותם.

- **הממשלה מציעה לאופוזיציה להסכים להפיכת המשטר הדמוקרטי בישראל ל"קליפה ריקה", שבה כל חוק יהיה "כשר".** מוצע שלא תהיה ביקורת שיפוטית על חוקי יסוד, למעט חוקי יסוד הפוגעים בשוויון בבחירות שיוכלו להיפסל ברוב של שלושה רבעים משופטי בית המשפט העליון. בנוסף על כך שהרוב המוצע להתערבות שיפוטית גבוה מדי, ההצעה תהפוך את השימוש בהגדרת החוק כחוק יסוד ל"חותמת כשרות" עבור חוקים פרסונליים, שיחוקקו בניגוד עניינים על פי צרכי השעה המשתנים. כן היא תאפשר חקיקת חוקים שיפגעו באופן אנוש, מבחינת תוכנם המהותי, בעיקרון השוויון, בזכויות אדם ובליבת הדמוקרטיה ויכשירו שחיתות.

- **הסכמת האופוזיציה למתווה תזרז את תהליך המעבר למשטר חד-מפלגתי בישראל.** הקפדה על עיקרון הפרדת הרשויות ועל עצמאות מערכת המשפט אינה רק אינטרס של הציבור, אלא גם של מפלגות האופוזיציה. מערכת משפט עצמאית הינה תנאי חיוני לצורך הגנה על חופש ההתארגנות, בחירות חופשיות, חירויות הביטוי, ההפגנה, הזכות לשוויון וכן על האופוזיציה, נציגיה ופעיליה מפני התנהלות שרירותית ודכאנית של השלטון. ללא ההגנה של מערכת המשפט, יהיה קל יותר לראש הממשלה נתניהו להפוך את המשטר הדמוקרטי בישראל למשטר חד-מפלגתי או עם מפלגת שלטון קבועה המלווה במפלגות "דמה" או "לוויין" סביבה.

כתיבה וייעוץ משפטי: עו"ד איתי מק